

Älypuhelimien luoma tuttuus ja turva turvapaikanhakijoiden välitilaisessa arjessa

Tiina Sotkasiira ja Pirjo Pöllänen

Artikkelissa pohdimme pääosin Lähi-idästä turvapaikanhakijoina Suomeen ja tarkemmin Pohjois-Karjalaan muuttaneiden henkilöiden arjen kulkua tarkastelemalla, mitä merkityksiä he antavat tärkeimmälle henkilökohtaiselle esineelleen eli älypuhelimelle. Turvapaikanhakijoita ovat henkilöt, jotka hakevat suojelua ja oleskeluoikeutta kotimaansa ulkopuolelta, vieraasta valtiosta. Heidän oleskelunsa ymmärretään kohdemaassa väliaikaiseksi, kunnes he saavat oleskeluluvan joko humanitaarisista tai muista syistä, kuten esimerkiksi löydetyn työpaikan perusteella. Oleskelulupaprosessin aikana turvapaikanhakijoiden arki on monin tavoin välitilaista (O'Reilly 2018; Pöllänen 2013; Yijälä ja Nyman 2017). He eivät elä enää entistä arkeaan, mutta toisaalta heillä ei ole myöskään varmuutta siitä, pääsevätkö he osaksi uuden asuinmaansa yhteisöjä ja kulttuuria. Esimerkiksi vuosina 2016–2017 Maahanmuuttoviraston (2021) tekemästä 37 626 turvapaikkapäätöksestä vain noin kolmasosa oli hakijan kannalta myönteisiä.

Uuteen maahan muutettuaan ihmiset pyrkivät rakentamaan itselleen uuden kodin sekä löytämään kodinomaisuutta uudessa ympäristössään. Koti fyysisenä paikkana on monelle tärkeä ”pesä”, jossa voi olla omana itsenään aidoimmin ja kokea arjen turvallisuutta ja tuttuutta. Toisaalta kotiutuminen voidaan ymmärtää laajemmin kotoutumisena ja oman paikan löytämisenä uudessa kotimaassa (Ahponen 2001; Sirriyeh 2013). Tutkimuksissa on huomattu, että maahanmuuttajat pyrkivät usein muuton yhteydessä ottamaan mukaansa joitakin entisestä elämästä muistuttavia esineitä, joiden avulla luodaan side entisen, nykyisen ja tulevan elämän välille (Trabert 2020). Mukana on voitu vaatteiden ohella tuoda esimerkiksi valokuvia, ehkä verhot tai lakanat, kirjoja, koriste-esineitä tai jokin itselle tai perheelle tärkeä astia (Heikkinen 2012). Esineiden avulla myös käsitellään rajan ylityksiin liittyviä, joskus kipeitäkin, kokemuksia (Kurki 2020).

Valtaosa oleskelulupapäätöstä odottavista turvapaikanhakijoista elää vastaanottokeskuksissa, jotka eivät yleensä ole kovinkaan kodikkaita tai toimeliaita ympäristöjä (Haverinen 2018; Suoranta 2011). Perheillä voi olla käytössään oma huone, mutta yksittäisen turvapaikanhakijan omaksi koettu asuintila voi koostua pelkästä sängystä. Kaikki muu tila jaetaan muiden turvapaikanhakijoiden ja keskuksen henkilökunnan kanssa. Tässäkin ympäristössä kodinomaisuutta yritetään rakentaa sekä esineiden että totuttujen tekemisten kautta.

Vastaanottokeskusten asukkaat voivat pyrkiä luomaan käytössään olevaan tilaan kodin-omaisuutta esimerkiksi lasten koulussa tekemillä piirroksilla. Keskuksen ulkopuolista ympäristöä taas voidaan ottaa haltuun vaikkapa osallistumalla jalkapalloharjoituksiin, peleihin tai musiikkitilaisuuksiin (Lewis 2015; Waardenburg, Visschers, Deelen ja van Liempt 2019).

Turvapaikanhakijoilla ei kuitenkaan ole omistuksessaan juurikaan esineitä, jotka olisivat kulkeneet heidän mukanaan koko pakomatkan ajan. Matkan luonne turvattomana, kuluttavana, stressaavana, pitkänä ja vaativana vaikuttaa siihen, että turvapaikanhakijoina Suomeen saapuneilla kulkee vain harvoin mukana esinemuistoja entisestä kotimaasta (vrt. Alencar, Kondova ja Ribbens 2018; Lewis 2015). Heidän omistustensa vähäisyyteen vaikuttaa sekin, että turvapaikanhakijoiden taloudellinen toimeentulo on usein niukkaa. Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa vastaanottokeskukset on sijoitettu taajamien ulkopuolelle, jossa välimatkat ovat pitkiä ja mahdollisuuksia ansaita elanto työtä tekemällä ei riitä kaikille. Näissä oloissa muiden kuin täysin välttämättömimpien henkilökohtaisten esineiden hankkiminen ja säilyttäminen on haasteellista, jopa mahdotonta.

Sekä omat havaintomme että aiempi tutkimus viittaavat siihen, että on kuitenkin yksi esine, joka löytyy lähes jokaiselta turvapaikanhakijalta. Tämä tärkeä rajoja ylittävä esine on älypuhelin, johon viittamme myöhemmin myös matkapuhelimena ja kännykkänä (Göransson, Hultin ja Mähring 2020; Alencar, Kondova ja Ribbens 2018). Älypuhelin on turvapaikanhakijoille arjen työkalu, joka kiinnittää heitä sekä nykyiseen suomalaiseen yhteiskuntaan että entiseen kotimaahan tai muualla maailmassa asuviin perheen ja suvun jäseniin. Se on arjen turva ja välitilaiseen elämään edes hieman pysyvyyttä tuova esine. Esimerkiksi Nicholas Harney (2013) on tutkimuksessaan osoittanut, että matkapuhelimella materiaalisena esineenä on suurta merkitystä siihen, millaiset mahdollisuudet turvapaikanhakijoilla ja muilla maahanmuuttajaryhmillä on integroitua Italian prekaareille työmarkkinoille.

Artikkelissamme tarkastelemme, millaisia merkityksiä ja käyttötarkoituksia älypuhelin saa erityisesti siinä tilanteessa, jossa turvapaikanhakijat asettuvat elämään Suomessa ja odottavat päätöstä oleskelulupahakemukseensa samalla, kun he pitävät yhteyttä eri puolilla maailmaa asuviin sukulaisiinsa ja ystäviinsä. Artikkelin pohjautuu etnografiseen havainnointi- ja haastatteluaineistoon kahdessa vastaanottokeskuksessa Pohjois-Karjalassa. Aineiston analyysi perustuu tulkitsevaan fenomenologiseen analyysiin. Siinä tutkimukseen osallistujien kokemuksista ja tutkijoiden havainnoista rakennetaan tulkintoja ja ymmärrystä siitä, miten turvapaikanhakijat kokevat arkisten esineiden kautta rakentuvan materiaalsen ja kulttuurisen maailmansa asuessaan vastaanottokeskuksissa, joissa tutut arjen esineet ovat poissa ja joissa tutuus ja kodinomaisuus on koettava löytää itselle vieraassa laitospäristössä. Olemme kiinnostuneita myös turvapaikanhakijoiden älypuhelimelle sen elämänkaaren eri vaiheissa antamista merkityksistä sekä arkisista käyttötarkoituksista. Tutkimuksemme kautta tuotamme ymmärrystä siitä, miten välitilassa eläminen näkyy turvapaikanhakijoiden suhteessa esineisiin, joiden merkitys siinä, miten niiden avulla kurotaan umpeen kuilua entisen ja nykyisen elämän välillä, korostuu.

Turvapaikanhakijoiden esinekulttuuri välitilassa

Viime vuosikymmeninä esineet ja aineellisuus ovat alkaneet kiinnostaa laajemmin ihmis- ja yhteiskuntatieteilijöitä. Uusmaterialistisen tutkimusotteen vahvistumisen myötä kulttuurintutkimus, sukupuolentutkimus sekä monet muut tieteenalat ovat nostaneet materiaalsen

kulttuurin ja esineet tutkimuskohteikseen ja tarkastelleet niitä uudenlaisista näkökulmista. Uudenlaisen tutkimuksen viriäminen on johtanut ymmärrykseen, että esineet eivät vain kehystä inhimillistä toimintaa, vaan ovat osa sitä (Gosden ja Marshall 1999). Ihmisten ja esineiden vuorovaikutusta kuvaamaan on löydetty monia käsitteitä, kuten aineellinen kulttuuri, materiaallinen kulttuuri ja esinekulttuuri, joiden sisällöt vaihtelevat tutkimuksesta toiseen. Käsitteille annetut merkitykset ovat myös osittain päällekkäisiä ja niiden käyttö ristiriitaista. Visa Immosen (2016, 191) mukaan esine on käsitteenä verraten suppea, mutta toisaalta sitä käytetään metaforisesti myös yleisterminä, jonka avulla analysoidaan ihmisen suhdetta aineelliseen todellisuuteen. Myös aineellisuudelle on annettu kapeampia ja laveampia määritelmiä, mutta käytettiinpä niistä mitä tahansa, yhteiskuntatieteissä kiinnostuksen kohteiksi nousevat esineille ja aineellisuudelle annetut merkitykset sekä esineiden toimijuus erilaisissa tapahtumissa ja elämäntilanteissa (Bennet 2010). Yhteiskuntapolitiikan tutkijoina meitä kiinnostaa myös se, mitä esineet kertovat omistajansa yhteiskunnallisesta asemoitumisesta. Artikkelimme näkökulmasta keskeinen käsite on myös esinekulttuuri, joka rakentuu kannettavissa tai kuljetettavissa olevista ihmisen valmistamista tavaroista (Immonen 2016).

Aineellisuuden tutkimus kiteytyy usein kysymykseksi, miten ihmisten ja esineiden tarinat risteävät ja vaikuttavat toisiinsa. On alettu ajatella, että samoin kuin ihmiset, myös esineet ikääntyvät sekä muuttuvat ja että ihmisten ja esineiden kokemat muutokset ovat yhteydessä toisiinsa. Samalla on havaittu, että myös esineiden liikkuminen asia- ja käyttöyhteydestä toiseen voi muuttaa niille annettuja merkityksiä (Brien 2020). Meitä kiinnostavat tässä mielessä erityisesti esineiden ja niiden omistajien maantieteelliseen sijaintiin ja yhteiskunnalliseen asemaan liittyvät muutokset. Pakkomuuttajien näkökulmasta aihepiiristä on kirjoittanut esimerkiksi Sandra Dudley (2010), jonka tutkimus tuo yhteen ruumiillisuuden, materiaalisuuden, muistojen ja identiteettien kytkökset niin pakolaismatkan aikana kuin uuteen arkeen sopeutumisessa. Dudley käsittelee kirjassaan, miten Myanmarin *karenni*-pakolaiset käyttävät ja hyödyntävät esineitä ja niiden kuvallisia merkityksiä, sekä rakentavat esineiden avulla identiteettiään pakkomuuton kontekstissa. Yleisesti muuttoliikkeiden tutkimus on korostanut materiaalisen kulttuurin merkitystä identiteetin rakentumiselle. Pakkomuuttajien kohdalla on tärkeää ymmärtää, että muistot kodista voivat olla myös äärimmäisen surullisia ja esineiden herättämät tunteet kielteisiä tai ristiriitaisia (Hage 1997; Rishbeth ja Finney 2006). Myös niukkuus on leimallista turvapaikanhakijoiden esineistölle, mistä syystä rajaamme artikkelissamme tarkastelun älypuheliiniin. Niiden siirtyminen turvapaikanhakijoiden mukana entisestä kotimaasta Suomeen muovaa yhteydenpitovälineestä tietyn elämänvaiheen muistojen varaston sekä rakentaa ikään kuin elämänlangan entisen ja nykyisen arjen ja ihmissuhteiden välille (vrt. Alencar, Kondova ja Ribbens 2018).

Älypuhelimien merkitys ja läsnäolo turvapaikanhakijoilla mukana kulkevana, matkustavana ja matkassa pysyneenä arkea kuositavana ja elettäväksi tekevänä esineenä on kiistaton (esim. Göransson, Hultin ja Mähring 2020; Koh, Walker, Wollersheim ja Liamputtong 2018). Aikaisemmassa tutkimuksessa turvapaikanhakijoiden ja kännyköiden välinen suhde on myös tunnistettu merkittäväksi arkea ylläpitäväksi materiaaliseksi siteeksi (esim. Göransson, Hultin ja Mähring 2020; Alencar, Kondova ja Ribbens 2018). Markus Göransson, Lotta Hultin ja Magnus Mähring (2020) ovat tarkastelleet matkapuhelinten roolia syyrialaisen pakolaisten arjessa ja toimeentuloedellytysten luomisessa heidän elässään välitilassa epävirallisessa telttamajoituksessa Libanonissa. Tutkijat korostavat matkapuhelinten merkitystä pakolaisten sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä ja toimeentulon turvaamisessa

välitilassa elämisen aikana. Lee Koh, Rae Walker, Dennis Wollersheim ja Pranee Liamputtong (2018) puolestaan osoittavat, että Australiassa asuville pakolaisnaisille matkapuhelimet toimivat jopa itseavun (self-help) välineinä. Niiden avulla naiset voivat vahvistaa sosiaalista pääomaansa, ja niiden kautta naisjärjestöt pystyivät Australiassa lievittämään pakolaisten osallisuuteen liittyviä epäkohtia. Lisäksi Amanda Alencar, Katerina Kondova ja Wannes Ribbens (2018) ovat osoittaneet, että pakolaisten pakomatkan aikaisessa arjessa älypuhelimien omistaminen lisää heidän turvallisuuden tunnettaan. Heidän tutkimuksessaan matkapuhelimelle on löydetty pakolaisten pakomatkan aikana monia arkisia merkityksiä.

Noora Kotilainen ja Saara Pellander (2017) ovat puolestaan tarkastelleet sitä, millainen merkitys turvapaikanhakijoiden mukana kulkeville älypuhelimille on annettu ulkoapäin. He pohtivat sitä, miten älypuhelimien omistaminen vaikuttaa siihen mielikuvaan, jota turvapaikanhakijoista julkisessa keskustelussa luodaan. Matkapuhelin (iPhone) on yksi ulkoinen materiaallinen merkki, jonka kautta turvapaikanhakijan oikeutusta asettua Suomeen arvioidaan. Kotilaisen ja Pellanderin (emt.) mukaan matkapuhelimien omistamista pidetään mediakuvastossa ja julkisessa keskustelussa osoituksena siitä, etteivät turvapaikanhakijat ole aidosti hädänalaisia ja turvaa tarvitsevia saapuessaan Suomeen.

Aineiston analyysissä refleктоimme oman aineistomme havaintoja aikaisempien tutkimusten tuloksiin ja pohdimme niitä suhteessa välitilan käsitteeseen, jota on käytetty muuttoliikkeen yhteydessä ja muuttoliikkeessä mukana olevien ihmisten, kuten turvapaikanhakijoiden, kohdalla kuvaamaan heidän elämistään ja arkeaan (Alitolppa-Niitamo 2003; Pöllänen 2013; Yijälä ja Nyman 2017). Välitila on erityisesti kulttuurintutkimuksessa, mutta myös yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa käytetty käsite, jolla yleensä viitataan ihmisten elämänvaiheiden ja ruumiillisten siirtymien väliseen liikkeeseen ja suhteeseen (Husso 2003; Kupiainen ja Vakimo 2006; Kosonen 2003; Pöllänen 2013). Tosin samalla huomataan, että erilaiset siirtymät kuuluvat ihmisten elämään ja vuorovaikutukseen riippumatta siitä, siirtykö ihminen elämänsä aikana maantieteellisten tai edes aineettomien paikkojen välillä (Pöllänen 2013).

Tässä artikkelissa välitilan määrittely pohjautuu pitkälti Luce Irigarayn (1996) alun perin sukupuolieron purkamiseksi kehittämään välitila-käsitteen teoretisointiin. Irigaraylle (1996) tila ja aika kuuluvat erottamattomasti yhteen. Hän katsoo, että menneisyyden muistaminen on tärkeää, koska muistot luovat sillan nykyisyyteen (Irigaray 1996, 35). Menneisyys ilmentää jotakin, mikä on tuttua. Toisaalta myös menneisyydestä mukana kulkevat esineet, joko konkreettisina muistuttajina tai muistoina, ylläpitävät tuttuuden tunnetta. Välitilassa ollessaan henkilö elää ikään kuin maanpaossa, ja samalla välitilaa reunustavat *ei koskaan enää* ja *ei vielä siinä* -tilanteet (Irigaray 1996, 83). Liikkeessä, joka tässä artikkelissa ymmärretään nimenomaan muuttoliikkeeksi, mairinnoususiltujen rakentaminen on tärkeämpää kuin tyhjiöiden ja erojen muodostaminen. Artikkelissamme ymmärrämme älypuhelimien tällaisena Irigarayn peräänkuuluttamana mairinnoususiltana, jonka kautta rakennetaan uutta arkea transnationaalissa välitilassa.

Tarja Kupiainen ja Sinikka Vakimo (2006, 7) liittävät välitilan jatkuvan muutoksen ja samanaikaisen pysyvyyden yhteensovittamiseen. Heidän mukaansa välitilassa on kyse esimerkiksi siitä, että jokin ennen tunnettu saa uudenlaisen merkityksen. Tällainen välitilan määrittely on läsnä myös artikkelimme tavassa katsoa materiaalisuutta ja esineitä maahanmuuttajien arjessa. Kupiainen ja Vakimo puhuvat välitilasta jonakin, jossa *ei enää eikä vielä olla*, jolloin

välitila ei itsestään selvästi viittaa marginaalisuuteen, periferisyyteen tai varjoon joutumiseen. He jatkavat: ”– – vaan se voi tarkoittaa myös kahden maailman, ilmiön tai rakenteen sekoittamista ja limittymistä merkityksellisellä tavalla” (Kupiainen ja Vakimo 2006, 7). Tämä kahden maailman, tässä artikkelissa erityisesti kahden tai useamman esinekulttuurin, sekoittuminen tulee esille myös maahanmuuttajien esineitä ja suhdetta aineellisuuteen tarkasteltaessa. Välitilan yhteydessä rajat näyttäytyvät ylittettävänä ja niiden ylittämiseen joko pyritään, päästään tai joudutaan. Välitilassa oleminen ei kuitenkaan merkitse pelkästään uuden etsimistä vaan myös entisen ja jopa staattisen näkemistä uusin silmin. Esimerkiksi älypuhelin voi maahanmuuttajan muuttomatkan aikana saada täysin uudenlaisia merkityksiä, vaikka se fyysisenä esineenä pysyy täysin samana kuin aina ennenkin (Göransson, Hultin ja Mähring 2020).

Välitilassa elettyvä arki tarkoittaa siis *ei enää mutta ei vielä* -tilannetta, jossa vanha tuttu ja turvallinen ympäristö on jo jätetty taakse, mutta samaan aikaan uusi ja tuntematon on vielä saavuttamatta. Näin välitilaan liittyy siis Irigarayn (1996) ajattelussa kiinteästi tilan ja ajan yhteyden ymmärtäminen, mikä tekee käsitteestä erityisen sopivan muuttoliikkeiden tutkimuksen tarkoituksiin. Se voi auttaa muuttoliikkeen ja esimerkiksi maahanmuuttajan esineistön tarkastelussa ymmärtämään paikan ja ajan välisiä merkityksiä ja muutosta. Maahanmuuttajien, kuten meidän kaikkien, arjessa kulkevat mukana menneisyys, esimerkiksi muistot, sekä muistoissa ja materiaalisina objekteina mukana kulkevat esineet, jotka auttavat siirtymässä toistaiseksi tuntemattomana pysyttelevään tulevaisuuteen. Liikkeellä olevien, välissä ja välitilassa olevien ihmisten on pystyttävä näkemään tulevaisuudessa myös toivoa. Sekä mukana muistoissa että materiaalisesti mukana kulkevat esineet kantavat elämän jatkumoa ja luovat tuttuuden tunnetta uusissa ympäristöissä.

Esineiden merkitysten ymmärtäminen: tutkimuksen aineisto ja sen analyysi

Tutkimuksemme tavoitteena on ymmärtää, miten turvapaikanhakijat luovat mielekkyyttä ja merkityksellistävät henkilökohtaista ja sosiaalista maailmaa erilaisten arjen esineiden avulla eläessään välitilassa, vailla oleskelulupaa Suomessa. Tutkimuksemme keskittyy vastaanotokeskuksissa asuviin turvapaikanhakijoihin. Ymmärrämme, että heidän aineellinen ympäristönsä on erilainen kuin niillä turvapaikanhakijoilla, jotka ovat kotimajoituksessa. Vaikka artikkelimme pontimena on kiinnostus materiaaliin esineisiin, lähtökohtana on kuitenkin turvapaikanhakijoiden esinekulttuurin niukkuus, mistä syystä keskityimme siihen, miten turvapaikanhakijat käyttävät itselleen tärkeää arjen esinettä, kännykkää, ja millaisia merkityksiä he sille antavat.

Lähestymistapamme perustuu hermeneutiikkaa hyödyntävälle tulkitsevalle fenomenologiselle tutkimukselle, josta käytetään englanninkielistä lyhennettä IPA (Smith, Flower ja Larkin 2009; Smith ja Osborn 2003). Teemme analyysia havainto- ja haastatteluaineistosta, jonka olemme koonneet yhdessä Ville-Samuli Haverisen kanssa vuonna 2017. Teimme havainnointia ja haastatteluja Pohjois-Karjalan vastaanotokeskuksissa.

Teimme 19 arjen turvallisuuteen ja hyvinvointiin keskittynyttä puolistrukturoitua teemahaastattelua Irakista, Afganistanista ja Somaliasta tulleiden turvapaikanhakijoiden kanssa. Haastateltavista 16 oli miehiä ja neljä naisia. Yhdessä haastattelussa mukana oli pariskunta, koska parihaastattelun avulla oli mahdollista saada pariskunnan vaimo mukaan haastatteluun.

Haastattelut tehtiin tulkin välityksellä haastateltavan omalla kielellä tai englanniksi. Haastattelut olivat kestoltaan 1–2 tuntia, ja ne litteroitiin sanatarkasti tehtävään palkatun ammatilaisen toimesta. Haastattelusitaattien englanti-suomi-käännöksistä vastasimme itse. Haastateltavista 15 tuli Irakista ja kolme Afganistanista. Somaliasta Suomeen muuttaneita haastateltavia oli mukana yksi. Haastateltavat olivat hyvin moninainen ryhmä: osalla perhe oli kotimaassa, osalla perhe oli mukana Suomessa ja osa oli perheettömiä. Lisäksi osa oli asunut useissa vastaanottokeskuksissa Suomessa ja toiset vain Pohjois-Karjalassa. Haastateltavia yhdistivät kokemus vastaanottokeskuksessa asumisesta sekä se, että he olivat Suomessa turvapaikanhakijan statuksella.

Valitsemamme tulkitseva fenomenologinen tutkimusote olettaa, että tutkittavien kokemukset eivät ole suoraviivaisesti tutkijan tajuttavissa. Kokemuksiin kiinni pääseminen edellyttää aina tutkijan tulkintaa (Heidegger 2000; tarkemmin Tökkäri 2018, 65). Näin ollen tutkijat eivät voi asettua objektiivisen tarkkailijan asemaan, vaan he ovat väistämättä osa tutkimuskohdettaan (Perttula 2006). Tässä tutkimuksessa tämä tarkoittaa, että käytämme myös omia havaintojamme ja kokemuksiamme vastaanottokeskuksissa osana aineistoamme. Uskomme, että sisällyttämällä aineistoon myös havaintomme voimme paremmin ymmärtää vastaanottokeskusympäristöä, jossa turvapaikanhakijat viettävät valtaosan ajastaan, sekä myös niitä materiaalisia ja muita haasteita, joita vastaanottokeskuksessa elettyä arki tuo mukanaan.

Havaintojemme ja niistä tekemiemme tulkintojen merkitys on keskeinen myös siksi, että arjen turvallisuuteen keskittyvissä haastatteluissa emme suoraan kysyneet tutkittavien esi-
neistä. Analysoimamme haastattelukatkelmat ovat siis osa merkittävästi laajempaa aineistoa, josta tätä artikkelia varten on teemoiteltu vain esineitä koskevia haastattelukatkelmia. Niiden lisäksi esineiden läsnäoloa ja merkitystä on tuotettu tekstiin myös kenttätöiden aikana kootun havainnointimateriaalin pohjalta.

Toisaalta tutkijoiden tekemän tulkinnan merkitys korostuu tilanteissa, joissa tutkija ja tutkittava eivät jaa yhteistä kieltä. Meidänkin tekemissämme haastatteluissa oli paljon sanatonta viestintää, ja toisaalta me tutkijat päättelimme haastateltavan antamia merkityksiä kielellisistä vihjeistä, jotka ovat vaillinaisia ja joiden merkitys ei aina ollut yksiselitteinen. Näin ollen litteroitua haastatteluaineistoa tarkasteltaessa meidän oli kysyttävä monta kertaa, onko tekemämme tulkinta haastattelupuheesta riittävän lähellä haastateltavan ymmärrystä asiasta, jotta se voidaan ottaa tutkimuksen ja aineistosta tehtävien johtopäätelmien pohjaksi. Nähdäksemme tästä syystä on hyvä, että meitä tutkijoita oli kaksi saman tutkimustehtävän parissa. Tämä mahdollisti sen, että epäselvistä tulkinnoista pystyttiin käymään keskustelua ja tarkentamaan niitä molempien aineistosta ja haastattelutilanteista tekemät päätelmät huomioiden.

Erityistä tarkkuutta aineiston analyysissä tarvitaan myös siksi, että turvapaikanhakijoiden joukossa on traumatisoituneita henkilöitä. Turvapaikanhakijoiden traumakokemukset voivat liittyä aikaan ennen turvapaikanhakijaksi päätymistä, mutta toisaalta traumatisoivia tilanteita on voitua kokea myös matkalla Suomeen sekä turvapaikkaprosessin aikana Suomessa (Snellman, Seikkula, Wahlström ja Kurri 2014). Haastateltavat, joiden asema turvapaikkaprosessin aikana on haavoittuva ja tulevaisuus epävarma, voivat olla varovaisia puhuessaan sekä elämästään Suomessa että sitä edeltävistä vaiheista. Vaikka haastatteluiden aikana suuntasimme huomiomme nykyhetken asioihin, emme voi olettaa, että

turvapaikanhakijat tutkimushaastattelussa kertoisivat elämästään ja muistelisivat kokemuksiaan täysin avoimesti ja varauksetta. Näin siitä huolimatta, että meillä on kokemuksia myös siitä, että turvapaikanhakijat tutkimushaastattelussa kertovat avautuvansa asioista, joista he eivät nykyisessä tilanteessaan voi puhua kenenkään toisen kanssa (Hiitola ja Sotkasiira tulossa). Pyrimme aina toimimaan niin, että kukin haastateltava voisi aidosti valita, mitä ja miten kokemuksistaan meille kertoo.

Kysymykseen kokemuksen tietämisestä liittyy myös tutkimuksen eettisyys, jota on punnittava etenkin, kun tutkimuksen aihe on sensitiivinen, harvinainen tai kontekstiltaan mahdollisesti tunnistettava (Kuula 2011; ks. myös Martikainen 2009). Tässä tutkimuksessa pyrimme varmistamaan osallistujien anonymiteetin jättämällä kertomatta tai muuntelemalla tutkittavia ja tutkimuspaikkakuntia identifioivia yksityiskohtia. Haastateltavista, joita siteeraamme, kerromme heidän syntymämaansa ja sukupuolen. Sisällytämme nämä tiedot, koska niillä on merkitystä siihen, miten turvapaikanhakijoihin Suomessa suhtaudutaan (Sotkasiira 2021). Muita, kuten perheeseen liittyviä tietoja kerromme silloin, kun ne ovat tärkeitä analyysin kannalta. Sitaatteja ja niiden suomenkielisiä käännöksiä olemme muokanneet luettavuuden parantamiseksi ja varmistaaksemme anonymiteetin sekä sen, ettei yhteisen kielen puute anna lapsenomaista tai muuten kielteistä vaikutelmaa haastateltavista.

Tulkitsevassa fenomenologisessa lähestymistavassa analyysin vaiheita voidaan soveltaa tutkimustarpeiden mukaan (Smith, Flower ja Larkin 2009). Näin mekin teimme, vaikka etenimme analyysissä menetelmän kehittäjiä lähtökohtaisesti tärkeinä pitämien kuuden eri vaiheen kautta (ks. Tökkäri 2018). Lähdimme liikkeelle tutustumalla kuhunkin haastattelun kiinnittämällä huomiota siihen, mistä esineistä haastateltavat meille puhuivat ja mitä esineitä haastattelujen aikana otettiin esille tai käytettiin. Kommentoimme yhdessä myös toistemme tekemiä havaintoja ja pyrimme teemoittelemaan aineistoa eri esineistä käytävän keskustelun ja esineille annettujen merkitysten näkökulmasta. Kun aloimme tarkastella rinnakkain eri teemoja, ymmärsimme, että tärkein aineistosta löytyvä näkökulma aiheeseen on turvapaikanhakijoiden esinekultuurin niukkuus. Heillä ei vaatteidensa, silmälasien tai älypuhelimensa lisäksi ollut juurikaan esineitä, jotka olisivat kulkeneet heidän mukanaan siitä lähtien, kun he olivat jättäneet taakseen entisen elämänsä Lähi-idässä tai Afrikassa. Tämä oivallus johti meidät kiinnittämään niukkuuden ohella huomiota kännykän moniin käyttötarkoituksiin tässä välitilaksi kuvaamassamme elämänvaiheessa, jota turvapaikanhakijat elivät. Kännykästä paitsi puhuttiin haastatteluissa, ne myös otettiin usein esiin haastattelutilanteissa ja niiden avulla tutkijoille osoitettiin tai jopa todistettiin tiettyjen haastattelussa esitettyjen väitteiden pitävyyttä. Siksi valitsimme tarkemman teemoittelun kohteeksi älypuhelimien käyttötarkoitukset sekä sille annetut merkitykset haastattelupuheessa ja haastattelutilanteissa.

Älypuhelin välitilassa

Pohjois-Karjalassa arkeaan elävien turvapaikanhakijoiden haastatteluista käy ilmi kännykän merkitys välineenä ja esineenä, joka rakentaa turvapaikanhakijoiden välitilaista arkea sekä ylläpitää yhteyksiä niin menneisyyden, nykyhetken kuin tulevaisuudenkin välillä. Kännykkä rakentaa turvapaikanhakijoiden elämässä sekä ajallisia sidoksia että liittyy yhteen heidän elämänsä kannalta tärkeitä paikkoja (esimerkiksi entinen kotimaa, vastaanottokeskukset ja niiden lähiympäristö) tässä hetkessä eletäväksi välitilaksi, joka ei enää ole entisessä kotimaassa tai pakomatalla oloa, mutta se ei myöskään ole vielä osallisuutta suomalaisen

yhteiskunnan täysivaltaiseen jäsenyyteen (vrt. Irigaray 1996). Analyysissä tarkastelemme turvapaikanhakijoiden pohdintoja kännykän merkityksestä välitilaisessa arjessa kolmita-soisen jäsenyyksen kautta. Aluksi keskityimme tarkastelemaan sitä, miten kännykän kautta saatu tieto on ohjannut turvapaikanhakijoita kohti Suomea. Sen jälkeen analysoimme sitä, kuinka turvapaikanhakijat ovat tilallisesti irrottautuneet entisestä kotimaasta, mutta kuinka entinen kotimaa kännykän kautta palautuu heidän elettävään arkeensa Suomessa. Lopuksi tarkastelemme niitä maihinoususiltoja, jotka auttavat turvapaikanhakijoita kiinnittymään suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kohti Suomea - älypuhelimien käyttötarkoitukset liikkeelle lähdettäessä

Monien turvapaikanhakijoiden kertomuksissa tietotekniikan, kuten älypuhelimien, kautta saatu tieto maailman tapahtumista vaikutti päätökseen lähteä hakemaan turvaa kotimaan ulkopuolelta. Esimerkiksi Suomea koskeva maatiieto, jota informantit olivat koonneet ja saaneet internetistä, oli vaikuttanut siihen, että heidän turvapaikanhakumatkansa suuntautui juuri Suomeen. Irakista lähtöisin oleva nainen kertoi haastattelussa, kuinka hän oli puhelimensa avulla saanut tietoa Suomesta. Hänen mukaansa tämä oli ollut syy, miksi hän päätyi miehensä kanssa hakemaan turvapaikkaa Suomesta.

Haastattelija: Miksi päätit muuttaa Suomeen?

Informantti: Kun päätin tulla Suomeen elin avioliittoni alkuaikojä. [- -] ja me päätimme tulla, alussa me päätimme lähteä Irakista. Ja kun lähdimme, me soitimme ja kysyimme ystäviltä ja he sanoivat, Suomi se on hyvä ihmiselle, siellä on vähän ihmisiä, viisi miljoonaa ihmistä. (Nainen, Irak)

Haastatellut turvapaikanhakijat olivat tottuneet saamaan tietoa asioista ja maailman menosta älypuhelimien ja laajemmin tietotekniikan kautta. Eräs irakilainen informantti kertoi muun muassa, että koska hän oli nuoresta asti ollut kiinnostunut tekniikasta ja tottunut käyttämään informaatioteknologiaa, hän oli oppinut englannin kieltä kännyköiden ja tietokoneiden avulla. Hänelle älypuhelin oli eräänlainen maihinoususilta, jota hän käytti siirtymään entisestä turvattomasta elämästä Irakista välitilan kautta uuteen turvallisempaan elämään Suomessa. Haastattelijan kysymykseen, mistä hän tiesi Suomen olevan turvallinen, informantti vastasi näin:

Informantti: Ehkä jo lapsena. Nokian takia, tiedäthän Nokian? Otin selvää teknologiasta ja huomasin, että Suomessa on Nokia. Tiedäthän. [naurahtaa] Se on paras puhelin. Ja ihmiset kertoivat, että Suomessa on hyvää ja turvallista, joten tulin Suomeen. (Mies, Irak)

Älypuhelimet ja tietotekniikka olivat siis olleet läsnä haastateltavan elämässään jo pitkään. Tiedostamattomasti ja tiedostetusti ne rakensivat elämänpolkua, joka oli johtanut hänet turvapaikanhakijaksi Suomeen. Toisaalta aiemmassa tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota teknologian ja älypuhelimien sekä niiden avulla luotujen sosiaalisten verkostojen merkitykseen pakomatkan aikana. Esimerkiksi Alencar, Kondova ja Ribbens (2018, 838) ovat havainneet, että sosiaalisen median verkostojen kautta pakolaiset pystyvät hankkimaan matkalla hyödyllistä tietoa. Myös Göransson, Hultin ja Mähring (2020, 340) osoittavat, että Libanonissa pakolaisleireillä elävien syyrialaisten arjessa kännykän merkitys yhteydenpitovälineenä henkilöihin, joilla on mahdollisuus tuottaa leireillä asuville pakolaisille heidän tarvitsemiaan palveluita, on merkittävä. Älypuhelimien avulla liikkeellä olevat pakolaiset ja turvapaikanhakijat pitävät yllä sosiaalisia suhteitaan niin entiseen kotimaahan kuin muualla asuviin perheen- ja

suvun jäseniin, ystäviin, muihin pakolaisiin ja toisinaan myös pakomatalla avustaviin henkilöihin, kuten salakuljettajiin (esim. Alencar, Kondova ja Ribbens 2018; Göransson, Hultin ja Mähring 2020). Pakolaisten ollessa liikkeessä, välitilassa, pakomatalla älypuhelimien mahdollistama yhteyden muodostaminen muihin ihmisiin vahvistaa Alencarin, Kondovan ja Ribbensin (2018) mukaan muuttoliikeverkostojen toimijuutta liikkuvuusprosessin aikana.

Arki ja transnationaalit sosiaaliset suhteet vastaanottokeskuksessa menneen ja nykyisen välitilassa

Turvapaikanhakijoiden saavuttua Suomeen keskittyy heidän välitilassa elämisen ajalliseen välitilaan (vrt. Irigaray 1996). Suomeen saavuttuaan he ovat fyysisesti yhdessä paikassa, vastaanottokeskuksessa, mutta kännykkä rakentaa mahdollisuuksia ajallisen välitilan ylittämiseen. Fyysisesti taakse jätetty elämä on läsnä uudessa arjessa Suomessa kännykän toimiessa siltana menneen ja nykyisen elämän välillä.

Älypuhelimien merkitys ajallisen välitilan ylittämisessä näkyy ennen kaikkea sosiaalisten suhteiden ylläpidossa. Haastateltavat kertoivat, kuinka he olivat kännykän välityksellä yhteydessä entiseen kotimaahan jääneisiin perheenjäseniin, sukulaisiin ja ystäviin esimerkiksi Facebookissa. Sitaatissa haastateltava kertoo, kuinka entiseen kotimaahan jääneet perheenjäsenet, sukulaiset ja ystävät olivat läsnä turvapaikanhakijan nykyisessä arjessa Pohjois-Karjalassa matkapuhelimen välityksellä:

Haastattelija: Millä tavalla olet yhteydessä perheeseen siellä Afganistanissa ja minkälaisissa asioissa?

Informantti: Eli puhun heidän kanssa sen takia, että haluan kuunnella heidän kuulumisia ja sitten muutenkin, koska mulla on pelko siitä, että heidän elämä on vaarassa. Mä en haluu, että ne menis pois siltä alueelta, missä ne asuvat. Mä oon aina rajannut, että mihin ne ei voi mennä. Mä aina soitte-len ja kysyn, että, koska mä oon huolissaan heidän puolesta ja haluan tietää, että onks ne käyny siltä alueelta pois vai ovatko he vielä sillä alueella. [Sanon] perheelle, että älkää menkö siitä alueesta pois. Että heidän elämä on vaarassa. (Mies, Afganistan)

Kännykän avulla siis pyritään lievittämään huolta muualla asuvista perheenjäsenistä, mutta toisaalta yhteydenpito voi myös herättää pelkoja. Huoli herää esimerkiksi tilanteissa, joissa perhettä ei yrityksistä huolimatta tavoiteta. Toisinaan yhteydenpitoa entiseen kotimaahan jääneisiin perheenjäseniin varjostavat sähkön saatavuuteen ja internet-yhteyden toimivuuteen liittyvät ongelmat, jotka nostettiin esille useammassa haastattelussa. Irakista kotoisin oleva, yksin Suomeen tullut turvapaikanhakijamies kuvasi yhteydenpitoaan Irakissa asuviin perheenjäseniinsä:

Haastateltava: Miten olet yhteydessä perheeseesi?

Informantti: Puhelimella.

Haastateltava: Ok, käytätkö Skypeä vai normaalia puhelinta vai?

Informantti: Tiedäthän, että käytämme ohjelmia, kuten Imo tai Viber. Mutta aina niiden käyttö ei onnistu. Riippuu siitä, miten verkko toimii Irakissa. Palvelu on todella huono varsinkin siinä kaupungissa, jossa minulla on perhettä.

Haastateltava: Kuinka usein soitat heille tai he sinulle?

Informantti: Silloin tällöin. Kun minulla on internet tai kun heillä on internet, niin he soittavat. (Mies, Irak)

Myös Alencar, Kondova ja Ribbens (2018) ovat havainneet, että heidän tutkimillaan turvapaikanhakijamiehillä vakaan internet-yhteyden puute entisessä kotimaassa vaikeutti heidän säännöllistä yhteydenpitoaan perheeseen ja ystäviin, joiden kanssa viestintä rajoittui yleensä tekstiviesteihin tai valokuvien lähettämiseen. Kyseisessä tutkimuksessa havaittiin myös, että matkalla olevan turvapaikanhakijan mahdollisuus soittaa perheenjäsenille lisäsi heidän turvallisuuden tunnettaan ja lievitti ahdistusta. Samaa kertoivat myös Pohjois-Karjalassa oleskelulupapäätöstä odottavat turvapaikanhakijamiehet. Hekin olivat kohdanneet digitaalisen yhteyden saavutettavuuteen liittyviä hankaluuksia, kuten puhelinliittymän korkeat kustannukset ja rajoitteet sähkön saannissa pakomatkan aikana, jotka vaikeuttivat yhteydenpitoa perheenjäseniin. Pakomatalla turvapaikanhakijat etsivät kuitenkin keinoja ottaa yhteyttä läheisiinsä. He esimerkiksi pyrkivät heti saavuttuaan uuteen maahan ostamaan SIM-kortteja ja etsimään kuuluvaluusalueita voidakseen soittaa läheisilleen WiFi-yhteyden avulla (Alencar, Kondova ja Ribbens 2018, 836).

Älypuhelin hoivan välittäjänä

Tutkimusaineistostamme löydämme myös tapauksia, joissa sosiaalisten suhteiden ylläpito ja yhteydenpito matkapuhelimen avulla entiseen kotimaahan laajenee transnationaaliksi hoivaksi. Hoiva on avun ja tuen antamista heille, jotka eivät pärjää omillaan (Tedre 2003). Pohjimmiltaan hoivassa on kyse elämän varjelemisesta kuolemalta, ja joidenkin perheellisten turvapaikanhakijoiden haastatteluissa kyvyttömyys tarjota riittävää hoivaa kaukana oleville läheisille sekä vastata heidän turvallisuudestaan tuli esiin raadollisella ja julmalla tavalla. Lähtökohtaisesti hoiva on ruumiilla ruumiille tehtävää työtä (Tedre 1999), mutta erityisesti transnationaalissa kontekstissa hoivaa toteutetaan myös ilman ruumiillista kontaktia. Myös tunteet ovat voimakkaasti läsnä transnationaalissa hoivassa. Hoivassa voidaan käsitteellisesti erottaa toisistaan hoivan organisointi ja hoivatyö. Hoivatyön keskeinen ulottuvuus on sen ruumiillisuus, joka edellyttää fyysistä läsnäoloa, vaikka emotionaalista ja sosiaalista hoivaa voi antaa etäältäkin. Hoivan organisoinnissa taas organisoija ei välttämättä lainkaan osallistu konkreettiseen hoivatyöhön. (Ks. Tedre 1999.)

Transnationaalissa hoivassa on kyse sekä konkreettisesta hoivatyöstä tai sen organisoinnista että ihmisten välisistä siteistä (Kröger ja Zechner 2009). Transnationaaleissa perhe- ja hoivasuhteissa keskeistä on se, miten perheenjäsenet voivat pitää yhteyttä toisiinsa ja auttaa toisiaan hoivatilanteissa. Transnationaalin hoivan muotoja on monia: kotimaahan jääneitä perheenjäseniä voidaan tukea taloudellisesti kotiin lähetettävillä avustuksilla tai perheenjäsenille voidaan tarjota sosiaalista ja emotionaalista tukea puhelimen tai muun virtuaalisen yhteydenpitovälineen kautta. (Pöllänen 2013; Zechner 2010.) Transnationaali perhehoiva voi olla myös konkreettista asioiden järjestämistä uudesta kotimaasta käsin. Näin on joidenkin haastattemiemme perheellisten turvapaikanhakijoiden kohdalla. Tällaista kännykän kautta tuotettavaa transnationaalista hoivaa kuvataan seuraavassa sitaatissa:

Haastattelija: Onko jotakin, mitä, niitten lasten eteen voisi tehdä, että he eivät olisi niin vaarassa? Onko jotakin, mitä heidän etteensä vois hän tai joku muu voisi tehdä?

Informantti: Eli tällä hetkellä se ainut, mitä mulle, mitä mulla on tullut mieleen, että on se, että mä saisin oleskeluluvan ja sitten mä pyytäisin heitä tulemaan, tai siis [- -] ne pääsee tänne Suomeen asumaan mun kanssa. Tällä hetkellä mä en voi tehdä mitään muuta, ku vaan se, että mä soitan mun kaverille, sukulaiselle, että meidän, mun perhe aina niinku asuu yhdessä asunnossa vaan kymmenen tai viistoista päivä, sitten ne muuttavat paikasta toiseen. Koska se on tosi vaarallista, jos ne asuu samassa

paikassa koko ajan. Ja sitte en mä voi, koska muissakin kaupungissa on sota, tai siis ei ole rauhallista, ne pääsisivät niinku asumaan muissa kaupungissa rauhassa. (Mies, Afganistan)

Transnationaalit hoiva- ja perhesuhteet käsittävät myös ylisukupolvisen hoivan, tuen ja avun antamisen toisessa maassa asuville perheenjäsenille (ks. Pöllänen 2013). Transnationaalista ylisukupolvisesta hoivasta kertoi nuori Irakista lähtöisin oleva nainen, jolle kännykän kautta saatava hoivatuki omalta äidiltä oli keskeinen osa arkea Pohjois-Karjalassa. Nainen oli haastattelun aikaan tuore äiti, hänellä oli vastasyntynyt vauva. Hän kertoi tilanteestaan:

Haastattelija: Onko sinulla täällä naispuolisia ystäviä, joiden kanssa voisit jakaa kokemuksia vauvoista tai –

Informantti: Puhun koko ajan äitini kanssa ja kysyn häneltä vauvasta, mitä voin tehdä. Minulla on myös ystävä Irakissa, joten kysyn häneltä myös. (Nainen, Irak)

Välitilainen arki vastaanottokeskuksessa ei tarjonnut haastateltavalle paljakaan fyysisiä tai sosiaalisia kontakteja, mistä syystä kännykän välityksellä tapahtuva transnationaalinen perhesuhteen ylläpitäminen ja hoivatuen saaminen omalta äidiltä oli hänelle erityisen merkityksellistä. Myös ystävän tuki oli tärkeää, vaikka hän olikin maantieteellisesti kaukana.

Tärkeitä tietoja kotimaan tapahtumista

Ajallisesti kahden fyysisen paikan yhtäaikainen läsnäolo turvapaikanhakijoiden transnationaalissa välitilaisessa arjessa tulee eletyksi myös siinä, kuinka he hankkivat tietoa kotimaan tapahtumista. Kotimaan asioita seurataan yleisesti älypuhelimella (ks. myös Göransson, Hultin ja Mähring 2020). Matkapuhelimen kautta saadaan informaatiota entisestä kotimaasta. Uutisia seurataan kännykän välityksellä sekä virallisilta uutiskanavilta että sosiaalisesta mediasta. Tälläkin tavoin matkapuhelin rakentaa välitilassa Pohjois-Karjalassa arkeaan elävien turvapaikanhakijoiden elämässä siltaa ajallisessa nykyhetkessä kahden paikan, entisen ja nykyisen asuinpaikan, välille (vrt. Irigaray 1996). Kännykästä luetaan uutisia ja sosiaalisesta mediasta saadaan tietoa siitä, mitä kotimaassa tapahtui. Tiedontarve entisen kotimaan tapahtumista liittyy voimakkaasti myös siihen epätietoisuuteen, joka koskee siellä asuvia sukulaisia. Seuraava sitaatti osoittaa tämän:

Informantti: Isä ja äiti on molemmat kuolleet, mutta veli, nuorempi veli, joka on naimisissa ja perhe hänellä on. Mä kerran pari viikko, kolme viikko, kerran minä soitan hänelle kuulumiset.

Haastattelija: Onko veli perheineen turvassa siellä Irakissa?

Informantti: Irak, se ei ole turva maa. Ehkä olet menossa jonnekin kauppaan, tässä välillä se joku räjähdys voi tapahtua, kuka siitä tietää. Käsittämätön maa. Koko maa on semmoista. [- -]

Haastattelija: Mitä kautta seuraat Irakin asioita? Käytätkö internetiä, katsotko uutisia?

Informantti: Facebook. Mä seuraan kaikkea, mitä maailmalla tapahtuu, se on Facebookin kautta tai mediassa. Kaikki mitä, ei se vaan Irak, mutta koko maailma. (Mies, Irak)

Tiedon tarve entisen kotimaan tilanteesta on turvapaikanhakijoilla valtava, ja uutisten seuraamisessa kännykkä on korvaamaton työkalu. Älypuhelimien tärkeyteen tiedonhankintavälineenä vaikuttaa sekin, että kännykkä on henkilökohtainen ja itselle kuuluva. Siitä tapahtumia ja uutisia voi seurata itselleen sopivalla aikataululla ja niistä lähteistä, jotka kokee luotettaviksi ja hyödyllisiksi.

Haastattelija: Seuraatko Afganistanin asioita, esimerkiksi uutisia internetin tai sosiaalisen median tai joidenkin tv-kanavien kautta tai lehtien kautta mahdollisesti?

Informantti: Kyllä seuran. Eli kyllä mä joka päivä seuran Afganistanin tilannetta, uutisia joko netin kautta tai sit googlaamalla tai sit Facebookin kautta tai TV:ssä katon. Ja sitten varsinkin tällä hetkellä katon vähän enemmänki, että heti ku mä herään, niin mul on mielessä se, että niinku mitä Afganistanissa on tapahtunut eilen tai mitä Afganistanissa on tapahtunut tänään. Varsinkin tällä hetkellä, kun siinä on, siinä on ollut niinku enemmän niitä itsemurharäjähdyksiä. [- -] on vähän pakko kattoo, mitä on tapahtunu. (Mies, Afganistan)

Kännykkä sekä hyvien että huonojen muistojen arkistona

Muistot ovat olennainen osa ihmisen mennyttä elämää, mutta ne ovat osa myös tässä hetkessä elettyä arkea. Näin on myös turvapaikanhakijoilla, joiden materiaalisesti niukassa ja esineettömässä elämässä kännykkä muodostaa nykyisyydessä keskeisen paikan, jonne muistoja talletetaan. Turvapaikanhakijoiden muistot ovat sekä omaan henkilökohtaiseen elämään liittyviä muistoja, kuten perheenjäsenten valokuvia, että viranomaisten kanssa käytävään vuoropuheluun liittyviä asiakirjoja. Entinen elämä ja todisteet siitä olivat siis usein tallennettuina kännykän muistiin, kuten seuraava sitaatti osoittaa:

Informantti: Mä voin näyttää teille videosta näitä, mitä [naurahtaa] kaikki minun elämä tässä on kuvattu. [- -] [taustalla pyörivän videonauhoituksen ääntä]

Haastattelija: Kuka tämä henkilö on?

Informantti: Mä olen siellä [- -] se tulee kohta. Party siellä on [- -].

Haastattelija: Ja onko tämä siis Beirutista?

Informantti: Beirut, se on tunnettu (katunimi) [- -]

Informantti: Tämä oli kaksi vuotta sitten [- -] eri henkilö olin silloin [- -]. (Mies, Irak)

Matkapuhelimet toimivat haastatelluille turvapaikanhakijoilla arkistoina, jonne on tallennettu valokuvia ja videoita omasta henkilökohtaisesta elämästä sekä esimerkiksi viranomaisilta saatuja asiakirjoja tai sairaskertomuksia. Myös Alencar, Kondova ja Ribbens (2018, 838–839) ovat osoittaneet, että pakolaiset säilyttävät arvokasta omaisuuttaan, henkilökohtaisia ja oikeudellisia asiakirjoja, pakomatkan aikana niin älypuhelimien muistissa kuin erilaisissa pilvipalveluissa. Nämä asiakirjat toimivat todisteina sekä kansalaisuudesta että aikaisemmasta elämästä ennen pakomatkaa, ja niiden pitäminen turvassa on pakolaisen pakomatkan ja uuteen maahan asettumisen kannalta äärimmäisen tärkeää. Jotkut haastateltavat olivat lähettäneet tärkeimmät asiakirjat perheelle ja ystäville, jotka jo asuivat uudessa kotimaassa. Toiset olivat tallentaneet ne älypuhelimien ja mahdollisuuksien mukaan pilvipalveluihin.

Kenttätöiden aikana myös meille tutkijoille esiteltiin kännyköistä kuvia niin entisestä kotimaasta, perheenjäsenistä kuin myös kopioita suomalaisten viranomaisten tekemistä asiakirjoista. Kännykät olivat turvapaikanhakijoiden henkilökohtaisia arkistoja, joiden kautta mennyt, nykyhetki ja mahdollinen tulevaisuus limittyivät. Esimerkiksi eräs irakilainen turvapaikanhakija näytti haastattelun aikana kännykästään tutkijoille kuvaa kadoksissa olevasta lähisukulaisestaan. Puhelimitse hän oli saanut tiedon myös toisen läheisensä joutumisesta sairaalaan.

Maihinnousillat Suomeen: haaveissa työpaikka Suomesta ja muutto pois vastaanottokeskuksesta

Vaikka Irigarayn (1996) välitila-ajattelussa ei olekaan kyse siitä, että välitilasta tulisi välttämättä täysin päästä eroon, turvapaikanhakijan arjessa on lukuisia syitä sille, että välitilan pysyvyys ei ole toivottavaa. Turvapaikanhakijat haluavat eroon oleskeluluvan odottamisesta ja tavoittelevat oleskelulupaa Suomessa (ks. myös Yijälä ja Nyman 2017). Integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja arjen elettäväksi tekeminen edellyttää Irigarayn (1996) kuvaamien maihinnoususiltojen rakentamista entisen ja nykyisen välillä. Paikkaa yhteiskunnassa etsitään eri keinoin ja useiden välietappien kautta. Tällaisia siltoja uuteen ovat turvapaikan saamisen ohella työmarkkinoille mukaan pääsy sekä kontaktien luominen muihin Suomessa asuviin. Aineistomme perusteella kännykkä on merkittävä myös esineenä, jonka avulla näitä maihinnoususiltoja suomalaiseen yhteiskuntaan ja tulevaisuuteen Suomessa on mahdollista rakentaa.

Yhteydenpito Suomessa

Turvapaikanhakijat pitävät kännykällä yhteyttä suomenkielisiin niin lähiympäristössään kuin kauempana Suomessa. Sen avulla hoidetaan esimerkiksi turvapaikanhakuun liittyviä asioita suomalaisten viranomaisten kanssa. Haastateltavan mukaan:

Informantti: [- -] sitten myöhemmin se avustaja [- -] se soitti mulle, että hallinto-oikeus kumoo tämän Maahanmuuttoviraston päätös, että minulle annetaan oleskelulupa täällä Suomessa. [- -]. (Mies, Irak)

Matkapuhelimen avulla pidetään yhteyttä myös muihin keskeisiin tulevaisuuden toivoa ylläpitäviin suomalaisiin henkilöihin, kuten lakimieheen ja oikeusavustajaan. Lakimies on ehkä tärkein yksittäinen maihinnoususilta suomalaiseen yhteiskuntaan, koska hänen avullaan turvapaikanhakijat hakevat turvapaikkaa. Lakimiehen toiminnalla on suuri merkitys siinä, tuleeko jäsenyys yhteiskunnassa mahdolliseksi vai suljetaanko oleskeluluvan hakija siitä ulos. Heidän kanssaan käytyjen puhelinkeskustelujen merkitys nostettiin esiin useissa haastatteluissa. Irakista kotoisin oleva haastateltava kertoi:

Haastattelija: Oletko tyytyväinen asianajajaasi?

Informantti: Kyllä. Ohjaaja tuntee hänet ja kertoi hänelle minusta. Tapasin hänet kahdesti [suomalainen kaupunki], mutta kun haluan toimittaa hänelle jotain tietoja, niin puhelimeni on [- -] (Mies, Irak)

Myös Irakista kotoisin oleva pariskunta pohti, kuinka kännykällä ja myös kännykän kautta kulkevalla tiedolla oli ollut keskeinen merkitys oikeudellisten asioiden hoitamisessa:

Haastattelija: Kuka teitä on auttanut sen turvapaikkapäätöksen valitusluvan suhteen? Mistä olette saaneet oikeudellista apua, keltä henkilöltä mahdollisesti, tai siis miltä instituutilta?

Informantti: Tuttujen kautta tuli, jotka aikaisemmin on saanut kielteinen päätös, ja he antanut mulla yksi lakimiehen tai asianajajamiehen nimi ja puhelin, ja olen ottanut yhteyttä puhelin kautta. Sitten minä kävin hänen luona Helsingissä. (Mies, Irak)

Puhelujen merkitys korostui tutkimuksessamme ehkä siksikin, että vastaanottokeskukset, joissa haastattelut tehtiin, sijaittivat kauempana kaupungeista, joissa viranomaiset ja turvapaikka-asioihin perehtyneet asianajajat työskentelivät. Osa haastateltavista kaipasi

viranomais- ja auttajakontakteihin kasvokkaista kanssakäymistä. Nuori Irakista Suomeen puolisonsa kanssa muuttanut nainen kertoi, kuinka neuvola oli hänelle keskeinen hyvinvointivaltion viranomaistaho, jonka kautta hän sai monenlaista apua ja neuvontaa. Myös juridisten asioiden läpikäyminen tapahtui hänen tapauksessaan mieluummin neuvolassa tai muissa kasvokkaisissa kohtaamisissa kuin kännykän välityksellä:

Haastattelija: Kuka auttaa sinua lakiasioissa, auttaako joku hakemusten teossa ja muissa asioissa?

Informantti: Mm, neuvola auttaa minua. Ja ystäväni, joka asuu samassa asunnossa auttaa minua koko ajan, koska tarvitsen jonkun vierelleni. Ei niin, että koko ajan soittelen puhelimitse, vaan että joku auttaa lähellä. (Nainen, Irak)

Kenttätöiden aikana kännykkä toimi myös siltana tutkijoiden ja turvapaikanhakijoiden välisessä kommunikaatiossa. Sen avulla tutkijat ja turvapaikanhakijat pystyivät kommunikoimaan niissä tilanteissa, kun heiltä puuttui yhteinen kieli. Älypuhelin kielen kääntämiseen tarkoitettujen ohjelmien avulla silloin, kun yhteistä kieltä ei ollut. Kännyköiden avulla sovittiin haastatteluista, niiden ajankohdista ja käytiin muita epävirallisia keskusteluja kenttätökohteissa.

Kännykkä auttaa turvapaikanhakijoita myös yhteydenpidossa ja kommunikoinnissa ympäröivän yhteisön suomalaisten jäsenten kanssa. Kännykän käyttötarkoitus sanakirjana tulee esille seuraavassa sitaatissa:

Informantti: Käyn tunneilla viikottain joko viisi tai kolme kertaa. Minulla on puhelimesani sanakirja joka ilta opettelen muutamia sanoja. Pidän sen lukemisesta ja siitä, että voin oppia kieltä sen avulla. (Mies, Irak)

Älypuhelin tulkkauksen välineenä on myös keskeinen osa viranomaisten kanssa toimimista. Esimerkiksi turvapaikka-haastatteluissa käytetään apuna tulkkeja, jotka eivät välttämättä ole tulkkaustilanteessa läsnä, vaan hoitavat tulkkauksen puhelintulkkauksena. Myös osa tutkimushaastatteluistamme toteutettiin puhelintulkkauksen avulla. Erityisesti niissä tapauksissa, että turvapaikanhakija puhuu jotakin Suomessa harvinaisempaa kieltä, kuten daria, tai kielen murretta, toteutetaan tulkkaus myös viranomaisten kanssa asioidessa usein puhelintulkkauksena läsnäolotulkkauksen sijaan. (Vrt. myös Maahanmuuttovirasto, Opas tulkeille 2020.) Aina haastateltavat eivät kuitenkaan olleet tyytyväisiä puhelintulkkaukseen. Aineistossa turvapaikanhakijat kertoivat, kuinka heidän ei videon välityksellä tapahtuvissa keskusteluissa esimerkiksi annettu puhua loppuun saakka, heitä kohtaan oltiin epäkohtelaita, jopa aggressiivisia, ja muutoinkin videon välityksellä tapahtuva kommunikaatio koettiin hankalana. Lisäksi videoyhteyden kautta oli vaikea esittää esimerkiksi dokumentteja tai jotakin muuta aineistoa oman puheen tueksi, mikä olisi ollut mahdollista kasvokkaisessa tapaamisessa.

Kännykkä mähinnoususiltana suomalaisille työmarkkinoille

Aikaisemmassa tutkimuksessa on osoitettu, kuinka keskeisessä asemassa työ ja työn saaminen uudessa kotimaassa on maahanmuuttajan elämässä (Könönen 2019; Yijälä ja Luoma 2018). Kuten Yijälä ja Luoma (2018, 8–14) toteavat, osallistuminen suomalaisille työmarkkinoille lisää olennaisesti maahanmuuttajien, myös turvapaikanhakijoiden, hyvinvointia, omanarvontuntoa ja mahdollisuuksia asettua ja sopeutua Suomeen. Heidän (emt., 11–12)

tuloksensa osoittavat, että vaikka turvapaikanhakijoiden työmarkkinoille osallistuminen ei lisäisikään heidän taloudellista toimeentuloaan oleellisesti, työnteko vahvistaa turvapaikanhakijoiden hyvinvointia monella muulla tavalla: se antaa elämään sisältöä, luo rutiinia arkeen, lisää turvapaikanhakijoiden sosiaalisia kontakteja ja edesauttaa kielen oppimista. Tutkijat ovat havainneet, että turvapaikanhakijoilla kännykkä on keskeinen väline, joka auttaa tavoittelemaan parempaa materiaalista toimeentuloa sekä pakomatkan aikana että uudessa kotimaassa. Esimerkiksi Syyriasta Libanoniin paenneille pakkomuuttajille kännykän omistaminen on antanut mahdollisuuksia ylläpitää yhteyksiä työnantajiin. Kännykän kautta pakkomuuttajien on mahdollista löytää uusia työtilaisuuksia prekaareilla työmarkkinoilla. (Göransson, Hultin ja Mähring 2020.)

Tässä tutkimuksessa havaitsimme myös muita turvapaikanhakijoiden esineitä, joiden omistaminen voi auttaa työpaikan hankkimisessa Suomessa. Irakista välivaiheiden kautta Suomeen muuttanut turvapaikanhakija kuvasi sitä, kuinka hänen kansainvälinen ajokorttinsa, jonka hän oli tuonut mukanaan Suomeen, voisi hänen mielestään auttaa häntä työllistymään Suomessa.

Informantti: [- -] ylihuomenna tai huomenna minulle tämän uimahallin rakentamista tai sitä, minä olen valmis, jos te pystytte järjestämään. Mä olen valmis, koska mä olen aktiivinen ihminen, mä haluan tehdä työtä, en pysty istumaan. Minulla on myöskin kansainvälinen ajokortti. Kyllä, Libanosta mä olen saanut kansainvälisen ajokortin. (Mies, Irak)

Työn merkitys turvapaikanhakijoille on kahtalainen: työn kautta arkeen tulee sisältöä ja merkitystä, mutta työ myös kohentaa turvapaikanhakijan toimeentuloa ja auttaa parantamaan materiaalisia olosuhteita. Pohjois-Karjalassa kootun tutkimusaineistomme perusteella olemme tehneet samansuuntaisia havaintoja kuin Yijälä ja Luoma (2018, 12), jotka osoittavat, että turvapaikanhakijat pitävät työntekoa hyveenä ja oman elannon hankkimista kunnia-asiana. Heidän informanttiansa keskuudessa työttömyys ja riippuvuus hyvinvointivaltion tulonsiirroista koettiin yleisesti ahdistavana. Myös oman tutkimuksemme informantit toivat esiin, että heille olisi tärkeää itse ansaita oma toimeentulonsa. Kun materiaaliset olosuhteet paranisivat työntöön kautta, palkkarahalla hankittaisiin elämään tarvittavia tavaroita, kuten vaatteita tai uusi, parempi älypuhelin. Kännykkä mahdollistaa työn etsimisen myös omaa asuinpaikkakuntaa kauempana. Sen avulla turvapaikanhakijat kokevat mahdolliseksi irtautua vastaanottokeskuksissa eletävästä välitilaisesta arjesta ja siirtyä lähemmäs itsenäistä arkea suomalaisessa yhteiskunnassa. Työ nähdään keskeisenä mairinnoususiltana matkalla kohti yhteiskunnan jäsenyyttä (vrt. myös Yijälä ja Nyman 2017; Yijälä ja Luoma 2018).

Turvapaikanhakijoiden esinekulttuuri välitilassa

Tässä artikkelissa olemme jäsentäneet turvapaikanhakijoiden suhdetta arjen esineisiin Iri-garayn (1996) välitilan käsitteen kautta. Hänen ajattelulleen pohjautuvassa välitilan tarkastelussa ajallisten ja tilallisten siltojen rakentaminen sekä välitilan hyväksymisen, pysyvyyden ja väliaikaisuuden välinen vuorovaikutus ovat keskeisessä asemassa. Vaikka turvapaikanhakijoiden kokemuksia välitilassa elämisestä on tutkittu aiemminkin (O'Reilly 2018; Yijälä ja Nyman 2017; Pöllänen 2013), väitämme, että esineiden ja välitilan esinekulttuurin tutkimukseen ei ole kiinnitetty kovin paljon huomiota. Niin omamme kuin muiden (Lewis 2015) tekemä tutkimus on havainnut, että turvapaikkaprosessissa elävien ihmisten esinekulttuuri on niukkaa ja esineistö vähäistä. Turvapaikanhakijoiden muutto on tapahtunut pakon

edessä, matka on ollut pitkä ja se on voinut sisältää jaksoja pakolaisleirillä tai muuten hyvin turvattomissa olosuhteissa. Näissä olosuhteissa ei ole ollut mahdollista juurikaan valita, mitä mukanaan kuljettaa. Esineet on pitänyt rajata välttämättömimpään.

Turvapaikanhakijoiden mukanaan tuomia esineitä ovat lähinnä vaatteet, jotka nekin ovat Suomessa usein vaihtuneet lämpimämpiin, sekä matkapuhelin. Tutkimuksemme tulokset osoittavat, että materiaalisessa niukkuudessa elävien turvapaikanhakijoiden elämässä älypuhelin on se esine, jota kautta he kurovat umpeen välitilaisessa arjessaan ajan ja tilan välistä kuilua. Puhelimen merkitystä turvapaikanhakijoiden arjessa on korostettu myös muissa pakolaisten matkapuhelinten käyttöä koskevissa tutkimuksissa, jotka koskevat esimerkiksi kokemuksia pakolaisleireillä, pakomatkan aikana sekä aloilleen asettumisen jälkeen (Alencar, Kondova ja Ribbens 2018; Göransson, Hultin ja Mähring 2020; Koh, Walker, Wollersheim ja Liamputtong 2018). Löysimme monia yhtymäkohtia omien tutkimustulostemme sekä näiden muiden tutkijoiden tekemien havaintojen välillä. Tarkastelussamme kännykkä tulee ymmärretyksi välineenä, joka avaa väyliä erilaisiin toiminnallisiin, tiedollisiin ja emotionaaliin ympäristöihin.

Muuttoliikkeisiin ja transnationaalisuuteen keskittyvässä tutkimuksessa välitila liitetään usein siirtymiin eli transitioihin. Esimerkiksi Anne Alitolppa-Niitamo (2003, 19–20) kuvaa välitilaa *ei sitä, eikä tätä* vaan mahdollisesti myös *sekä sitä että tätä* -tilanteiksi. Irigaraylle (1996) välitila puolestaan avautuu *ei enää, mutta ei vielä* -tilanteena, jossa tilan ja ajan vuorovaikutus on keskeistä. Hänelle tärkeää on erojen ja kuilujen välisten mairinnoususiltojen rakentaminen, mutta myös sen hyväksyminen, ettei välitilasta aina ole mahdollista eikä edes tarkoituksenmukaista irtautua kokonaan. Katsomme, että ajallisuus ja välitilasta irtaantuminen, joka voi olla myös osittaista tai tapahtua niin, että välitila jatkuu läpi elämän (Irigaray 1996), olivat konkreettisina tekoina ja toiveina läsnä turvapaikanhakijoiden arjessa. Johtopäätelmien kannalta on olennaista huomata, että tutkijat ovat myös kritisoineet välitilan ja sille usein synonyymina käytetyn limbon käsitteitä turvapaikanhakijoita koskevassa tutkimuksessa. Australialainen tutkija Ben Hightower (2014) väittää, että limbosta on tullut käsite, joka esittää turvapaikanhakijat olosuhteiden uhreina. Hänen mielestään tutkijoiden tulisi kuitenkin kyseenalaistaa limbo turvapaikanhakijoiden arkea itsestään selvästi kuvaavana käsitteenä ja ymmärtää välitilan syntyvän tiettyjen valtiollisten politiikkojen ja käytäntöjen toteuttamisen tuloksena. Samaan johtopäätökseen on tullut myös Ville-Samuli Haverinen (2018), joka väittää, että Suomessa valtio ohjaa vastaanotto toimintaa liian pienin resurssein ja ristiriitaisin tavoittein.

Nähdäksemme turvapaikanhakijoiden välitilan esinekultuurin ja erityisesti kännykän käytön tarkastelu auttaa kyseenalaistamaan joitakin turvapaikanhakijoihin liitettyjä stereotyyppioita ja ennako-oletuksia. Turvapaikanhakijalle kännykkä on yhteydenpitoväline, jonka merkityksellisuuden avaaminen kertoo siitä, että Suomeen saapuneet pakolaiset eivät vain passiivisina odota turvapaikkaa, vaan he tekevät arkista työtä pitääkseen yllä yhteyksiä entiseen (siinä määrin kuin se on heille turvallista) sekä rakentaakseen mairinnoususiltoja Suomeen. Toisaalta se, mitä turvapaikanhakijat kertovat älypuhelimistaan, ilmentää, miten yhteiskunta turvapaikanhakijoita kohtelee. Kännykälle annettujen merkitysten tarkastelu tuo esiin esimerkiksi vastaanottokeskustoiminnan ja oleskelulupaprosessin epäkohtia. Se kertoo paitsi perhesiteiden tärkeydestä, myös siitä, miten yksinäisiä turvapaikanhakijat voivat vastaanottokeskuksissa olla. Joillekin neuvola on tärkeä arjen tukikohta, kun taas toiset hakevat apua äitiyden alkutaipaleelle tuhansien kilometrien päässä olevalta perheeltä

ja ystäviltä. Tutkimuksemme tuo esiin myös sen, miten riippuvaisia turvapaikanhakijat ovat esimerkiksi heitä auttavista lakimiehistä ja kännykkäyhteyden päässä olevista tulkeista. Suomalaisen yhteiskunnan palvelut, kuten esimerkiksi työvoimapalvelut, ovat pitkälle digitalisoituneita, mikä edellyttää palveluiden käyttäjiltä erityistä osaamista ja palvelujärjestelmien tuntemista (Tanttu 2017; Sotkasiira 2017). Kun kyse on elämän ja kuoleman asioista, kuten oleskelulupaprosessissa on, voi se, että apua on saatavissa vain kasvottomasti, puhelimen välityksellä, tuntua täysin riittämättömältä ja tilanteeseen sopimattomalta tavalta kohdata toinen.

Materiaalisuuden tutkimuksessa (esim. Brien 2020; Gosden ja Marshall 1999) lähdetään usein siitä oletuksesta, että ihmiset omistavat esineitä, joille he antavat merkityksiä. Kenttätyömme aikana meille syntyi kuitenkin uutta ymmärrystä siitä, miten materiaalisesti vaatimatonta ihmisten elämä välitilassa voi olla. Turvapaikanhakijoilla käytössä olevat rahat menevät lähes kokonaan ruokaan ja kännykkäyhteyksiin. Tämä kertoo heidän prekaarista asemastaan vastaanottavassa yhteiskunnassa (Lewis 2015). Tutkimuksemme muistuttaakin aineellisuudesta kiinnostuneita tutkijoita, että suomalaisessa yhteiskunnassa on ryhmiä, jotka omistavat vain mukanaan kulkevat asiat. Jos muistojen oletetaan sitoutuvan omistettaviin esineisiin, voi syntyä ajatus, että ihmisellä, jolla ei ole esineitä, ei myöskään ole muistoja eikä elettyä elämää. Siksi on syytä tarkastella huolellisesti ja jopa harkiten kyseenalaistaa olettamusta, että kaikilla ihmisillä jotenkin itsestään selvästi on heille merkityksellisiä esineitä. Toisaalta tutkimuksemme avaa näkymän myös sellaiseen todellisuuteen, jossa muistot voivat olla sellaisia, ettei niitä halukaan muistaa.

Matkapuhelimen kolmeen suuntaan avautuvat käyttötarkoitukset

Matkapuhelin on keskeinen osa arkea ja arjessa toimimista lähes kaikille Suomessa asuville (SVT 2020). Tutkimuksemme mukaan se on monella tavalla merkittävä osa myös turvapaikanhakijoiden arkea ja arjen esineistöä suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen avulla turvapaikanhakijat tekevät arkeaan elettäväksi, mikä ei aina tule ymmärretyksi julkisessa keskustelussa, jossa turvapaikanhakijoiden kännykät kuvataan luksusesineiksi.

Kotilaisen ja Pellanderin (2017) turvapaikanhakijoita ja älypuhelimia koskeva tutkimus turvapaikanhakijoihin liittyvistä mielikuvista osoittaa, että kulttuurissamme ihmisiä asetetaan eriarvoisiin asemiin suhteessa siihen, mitä heidän ajatellaan saavan omistaa. Tanskassa esimerkiksi hyväksyttiin vuonna 2016 laki, joka mahdollisti turvapaikanhakijoiden omaisuuden takavarikoimisen 10 000 kruunun eli noin 1 340 euron ylittävältä osalta. Kotilaisen ja Pellanderin (2017) mukaan Suomessa puolestaan ajatellaan, että turvapaikanhakijan ei kuuluisi omistaa iPhone-puhelinta, koska se ei sovi mielikuvaan turvapaikanhakijoista apua tarvitsevina ja hädänalaisina.

Tutkimuksemme tulokset kuitenkin osoittavat, että matkapuhelimet ovat turvapaikanhakijoille heidän pakolaismatkansa eri vaiheissa äärimmäisen tärkeitä käyttöesineitä. Turvapaikanhakijoille kännyköillä on välineellistä arvoa, ennen kaikkea yhteydenpidon välineenä. Emme tässä tutkimuksessa kiinnittäneet huomiota älypuhelisten tekniisiin ominaisuuksiin tai turvapaikanhakijoiden käyttämiin sovelluksiin. Puhelimen käytettävyyden kannalta olennaista on, että puhelimesta on toimiva nettiyhteys. Vanhemmankin puhelimen avulla voi soittaa ja viestitellä sekä lukea uutisia Suomesta ja ulkomailta.

Matkapuhelimen muuttuviin merkityksiin ja käyttötarkoituksiin huomiota kiinnittävä tarkastelumme tekee näkyväksi, että osa näistä merkityksistä, kuten yhteydenpitoon ja kommunikointiin liittyvät merkitykset, ovat olleet tärkeitä jo entisessä kotimaassa, ennen kuin turvapaikanhakijat ovat lähteneet liikkeelle. Toisaalta jotkut puhelimen käyttötarkoitukset, kuten älypuhelin maatiedon lähteenä, korostuivat tilanteessa, jossa haastateltavat alkoivat suunnitella matkaa Eurooppaan. Pakomatkan aikana sekä Suomessa asuttaessa matkapuhelimelle on jälleen annettu uusia merkityksiä, jotka nähdäksemme avautuvat kolmeen suuntaan. Ensiksikin kännykkä on ollut ohjaamassa ja turvaamassa turvapaikanhakijoiden matkaa kohti Eurooppaa. Sen avulla he ovat esimerkiksi pitäneet yhteyttä muihin pakolaisiin ja saaneet tietoa, mikä on vaikuttanut siihen, että turvapaikkaa on tultu hakemaan juuri Suomesta. Toiseksi kännykkä toimii keskeisenä ajallisena siltana menneen ja nykyisen välillä. Sitä kautta hoidetaan transnationaaleja sosiaalisia suhteita muualla asuviin läheisiin ja saadaan tietoa kotimaan tapahtumista. Siihen myös tallennetaan muistoja ja merkityksellisiä asiakirjoja. Kolmanneksi kännykkä luo konkreettisia mairinnoususiltoja suomalaiseen yhteiskuntaan. Sen avulla pyritään parantamaan työllistymismahdollisuuksia Suomessa, ja kännykän kautta pidetään yhteyttä viranomaisiin Suomessa sekä hoidetaan muita suhteita Suomessa asuviin. Tällä yhteydenpidolla on keskeinen merkitys turvapaikkaprosessissa. Älypuhelin on väline, jonka toivotaan mahdollistavan irtaantumisen vastaanottokeskuksen arjesta, kohti suomalaisen yhteiskunnan jäsenyyttä. Vaihtoehtona on myös se, että mikäli mairinnoususiltojen rakentaminen ei onnistu, kännykän avulla etsitäänkin elämää muualla Euroopassa.

Tutkimusaineisto

Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Irak. Aineisto on kirjoittajan 1 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Irak. Aineisto on kirjoittajan 1 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Irak. Aineisto on kirjoittajan 1 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Irak. Aineisto on kirjoittajan 1 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Irak. Aineisto on kirjoittajan 1 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Irak. Aineisto on kirjoittajan 1 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Irak. Aineisto on kirjoittajan 1 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Irak. Aineisto on kirjoittajan 2 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijapariskunnan arjesta vuonna 2017. Nainen ja mies, Irak. Aineisto on kirjoittajan 2 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Afganistan. Aineisto on kirjoittajan 2 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Afganistan. Aineisto on kirjoittajan 2 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Nainen, Somalia. Aineisto on kirjoittajan 2 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Irak. Aineisto on kirjoittajan 2 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Nainen, Irak. Aineisto on kirjoittajan 2 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Irak. Aineisto on kirjoittajan 2 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Irak. Aineisto on kirjoittajan 2 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Irak. Aineisto on kirjoittajan 2 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Mies, Afganistan. Aineisto on kirjoittajan 2 hallussa.
Haastattelu turvapaikanhakijan arjesta vuonna 2017. Nainen, Irak. Aineisto on kirjoittajan 2 hallussa.

Kirjallisuus

- Ahponen, Pirkkoliisa. 2001. *Kulttuurin pesäpaikka: yhteiskunnallisia lähestymistapoja kulttuuriteoriaan*. Helsinki: WSOY.
- Alencar, Amanda, Katerina Kondova ja Wannes Ribbens. 2018. "The smartphone as a lifeline: an exploration of refugees' use of mobile communication technologies during their flight." *Media, Culture & Society* 41 (6): 828–844. <https://doi.org/10.1177/0163443718813486>
- Alitolppa-Niitamo, Anne. 2003. "Liminaalista jäsenyyteen. Somalinkielisten nuorten siirtymien haasteita." Teoksessa *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*, toimittanut Päivi Harinen, 17–32. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Appadurai Arjun. 1986. "Commodities and politics of value." Teoksessa *The Social Life of Things: Commodities in a Cultural Perspective*, toimittanut Arjun Appadurai, 3–63. New York: Cambridge University Press.
- Bennett, Jane. 2010. *Vibrant Matter: A Political Ecology of Things*. Durham, NC: Duke University Press.
- Brien, Donna Lee. 2020. "Object biography and its potential in creative writing." *New Writing* 17 (4): 377–390. <https://doi.org/10.1080/14790726.2019.1659373>
- Dudley, Sandra. 2010. *Materialising exile. Material Culture and Embodied Experience among Karenni Refugees in Thailand*. New York: Berghan Books.
- Gosden, Chris ja Yvonne Marshall. 1999. "The cultural biography of objects." *World Archaeology* 31 (2): 169–178. <https://doi.org/10.1080/00438243.1999.9980439>
- Göransson, Markus Balázs, Lotta Hultin ja Magnus Mähring. 2020. "The phone means everything! Mobile phones, livelihoods and social capital among Syrian refugees in informal tented settlements in Lebanon." *Migration and Development* 9 (3): 331–351. <https://doi.org/10.1080/1632324.2020.1746029>
- Hage, Ghassan. 1997. "At home in the entrails of the west: Multiculturalism, ethnic food and migrant home-building." Teoksessa *Home/World: Space, community and marginality in Sydney's West*, toimittaneet Helen Grace, Ghassan Hage, Lesley Jonhson, Julie Langsworth ja Michael Symonds, 99–153. NSW: Pluto Press Australia.
- Harney, Nicholas. 2013. "Precarity, Affect and Problem Solving with Mobile Phones by Asylum Seekers, Refugees and Migrants in Naples, Italy." *Journal of Refugee Studies* 26 (4): 541–557. <https://doi.org/10.1093/jrs/fet017>
- Haverinen, Ville-Samuli. 2018. "Paketetusta toimeentuloon – turvapaikanhakijoiden kotoutuminen vastaanotto toiminnan osana." *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 26 (4): 309–325. <https://doi.org/10.30668/janus.76386>
- Heidegger, Martin. 2000. *Oleminen ja aika*. Suomentanut Reijo Kupiainen Tampere: Vastapaino.
- Heikkinen, Sari. 2012. "Ikääntyvän maahanmuuttajan arki kolmen sukupolven kuvaamana." *Gerontologia* 26 (1): 29–43.
- Hightower, Ben. 2015. "Refugees, Limbo and the Australian Media." *International Journal for the Semiotics of Law - Revue Internationale de Sémiotique Juridique* 28 (2): 335–358. <https://doi.org/10.1007/s11196-014-9382-9>
- Hiitola, Johanna ja Tiina Sotkasiira. tulossa. "Affektit ja ilmapiiri pakkomuuttajien haastatteluissa." Teoksessa *Kulttuurintutkimus tietämisen tapana*, toimittaneet Taina Kinnunen ja Juhana Venäläinen. Tampere: Vastapaino.
- Husso, Marita. 2003. *Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.

- Immonen, Visa. 2016. "Sotkuinen aineellisuus. Menneisyyden merkityksistä ja ihmiskeskeisyydestä esineiden ajallisuuteen." *Historiallinen aikakauskirja* 114 (2): 190–200.
- Irigaray, Luce. 1996. *Sukupuolieron etiikka*. Suomentanut Pia Sivenius. Tampere: Gaudeamus.
- Koh, Lee, Rae Walker, Dennis Wollersheim ja Pranee Liamputtong. 2018. "I think someone is walking with me: the use of mobile phone for social capital development among women in four refugee communities." *International Journal of Migration, Health and Social Care* 14 (4): 411–424. <https://doi.org/10.1108/IJMHC-08-2017-0033>
- Kosonen, Ulla. 2003. *Naisia työn reunoilla. Elämäkokemusta ja ikäsyrintää*. Jyväskylä: SoPhi.
- Kopytoff, Igor. 1986. "The Cultural Biography of Things: Commoditization as Process." Teoksessa *The Social Life of Things: Commodities in a Cultural Perspective*, toimittanut Arjun Appadurai, 64–91. New York: Cambridge University Press.
- Kotilainen, Noora ja Saara Pellander. 2017. "(Not) Looking Like a Refugee: Visual Memories of Refugeeeness and the Figure of 'The iPhone Man'." *Border criminologies, Blog*, 16 Kesäkuu 2017. <https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2017/06/not-looking>
- Kröger, Teppo ja Minna Zechner. 2009. "Migration and Care: Giving and Needing Care across National Borders." *Finnish Journal of Ethnicity and Migration* 4 (2): 17–26.
- Kupiainen, Tarja ja Sinikka Vakimo. 2006. "Kulttuurintutkimuksen välimatkoilla." Teoksessa *Välimatkoilla. Kirjoituksia etnisyydestä, kulttuurista ja sukupuolesta*, toimittaneet Tarja Kupiainen ja Sinikka Vakimo, 7–22. Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura.
- Kurki, Tuulikki. 2020. "Materialized narratives of border: articulating the unspeakable through everyday objects." Teoksessa *A Research Agenda for Border Studies*, toimittanut James W. Scott, 127–142. Cheltenham: Edward Elgar.
- Kuula, Arja. 2011. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Könönen, Jukka. 2019. "Becoming a 'Labour Migrant': Immigration Regulations as a Frame of Reference for Migrant Employment." *Work, Employment and Society* 33 (5): 777–793. <https://doi.org/10.1177/0950017019835133>
- Lewis, Hannah. 2015. "Music, dancing and clothing as belonging and freedom among people seeking asylum in the UK." *Leisure Studies* 34 (1): 42–58. <https://doi.org/10.1080/02614367.2014.966744>
- Maahanmuuttovirasto. 2020. *Opas tulkeille 2020*. Luettu 22.4.2022. <https://migri.fi/documents/5202425/6164491/Opas+tulkeille+%28fi%29.pdf/6a44b5a3-48d8-433e-778f-dd668d1d1f80/Opas+tulkeille+%28fi%29.pdf?version=1.0&t=1598360531351>
- Maahanmuuttovirasto. 2021. *Tilastot. Kansainvälinen suojelu*. Luettu 22.4.2022. <https://tilastot.migri.fi/#decisions/23330>
- Martikainen, Tuomas. 2009. "Eettisiä kysymyksiä maahanmuuttotutkimuksessa." *Elore* 16 (2). <https://doi.org/10.30666/elore.78813>.
- O'Reilly, Zoë. 2018. "'Living Liminality': everyday experiences of asylum seekers in the 'Direct Provision' system in Ireland." *Gender, Place & Culture* 25 (6): 821–842. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2018.1473345>
- Perttula, Juha. 2006. "Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria." Teoksessa *Kokemuksen tutkimus: merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*, toimittaneet Juha Perttula ja Timo Latomaa, 115–162. Helsinki: Dialogia.
- Pöllänen, Pirjo. 2013. *Hoivan rajat – venäläiset maahanmuuttajanaiset ja ylitraajainen perhehoiva*. Helsinki: Väestöliitto.

- Rishbeth, Clare ja Nissa Finney. 2006. Novelty and nostalgia in urban greenspace: Refugee perspectives. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografi* 97 (3): 281–295. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9663.2006.00520.x>
- Sirriyeh, Ala. 2013. *Inhabiting Borders, Routes Home. Youth, Gender, Asylum*. Lontoo: Routledge.
- Smith, Jonathan Alan, Paul Flower ja Michael Larkin. 2009. *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research*. Lontoo: SAGE.
- Smith, Jonathan Alan ja Mike Osborn. 2003. Interpretative phenomenological analysis. Teoksessa *Qualitative research: A practical guide to research methods*, toimittanut Jonathan Alan Smith, 51–80. Lontoo: SAGE.
- Snellman, Olli, Jaakko Seikkula, Jarl Wahlström ja Katja Kurri. 2014. "Aikuisten turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten mielenterveyden ja psyykkisten ongelmien erityispiirteet." *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 51 (3): 203–222. <https://journal.fi/sla/article/view/48322>
- Sotkasiira, Tiina. 2021. "En haluaisi olla yksin tullut nuori mies. Pakkomuuttajien vastaanottamisen ehdot maaseudulla." *Sukupuolentutkimus* 34 (3): 20–32.
- Sotkasiira, Tiina. 2017. "Inklusiota kiihdyttämässä. Havaintoja kotouttamisen kentältä." Teoksessa *Tehostamistalous*, toimittaneet Teppo Eskelinen, Hannele Harjunen, Helena Hirvonen ja Eeva Jokinen, 120–139. Jyväskylä: SoPhi.
- Suoranta, Juha. 2011. *Vastaanottokeskus*. Helsinki: Into
- SVT (Suomen virallinen tilasto). 2020. "Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö." Helsinki: Tilastokeskus. Luettu 15.5.2021. <http://www.stat.fi/til/sutivi/>.
- Tanttu, Tarja. 2017. "Sitten uskaltaa kertoa omista asioista enemmän" – Maahanmuuttaja-asiakkaiden työvoimaneuvojan käsityksiä luottamuksen rakentamisesta asiointikeskustelussa." Teoksessa *Prologi – puheviestinnän vuosikirja 2017*, toimittaneet Jonna Koponen, Lotta Kokkonen, Emma Kostainen ja Ira A. Virtanen, 24–41. Jyväskylä: Prologos.
- Tedre, Silva. 1999. *Hoivan sanattomat sopimukset. Tutkimus vanhusten kotipalvelun työntekijöiden työstä*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Tedre, Silva. 2003. "Hoiva ja vanhuus." Teoksessa *Seniори- ja vanhustyö arjen kulttuurissa*, toimittaneet Marjatta Marin ja Sinikka Hakonen, 57–71. Juva: PS-kustannus.
- Trabert, Sarah. 2020. "Understanding the significance of migrants' material culture." *Journal of Social Archaeology* 20 (1): 95–115. <https://doi.org/10.1177/1469605319879253>
- Tökkäri, Virpi. 2018. "Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä." Teoksessa *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*, toimittaneet Jarkko Toikkanen ja Ira A. Virtanen, 64–84. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Yijälä, Anu ja Tiina Luoma. 2018. "En halua istua veronmaksajan harteilla, haluan olla veronmaksaja itse: Haastattelututkimus maahanmuuttajien työmarkkinapoluista ja työnteon merkityksestä heidän hyvinvoinnilleen." Tutkimuksia 2/2018. Helsingin kaupunki. Luettu 14.2.2021. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/18_06_20_Tutkimuksia_2_Yijala_Luoma.pdf.
- Yijälä, Anu ja Maria Nyman. 2017. "Living in limbo: Qualitative case study of skilled Iraqi asylum seekers in Finland." Tutkimuksia 1/2017. Helsingin kaupunki. Luettu 14.2.2021. https://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/17_01_27_Tutkimuksia_1_Yijala_Nyman.pdf.
- Waardenburg, Maikel, Margot Visschers, Ineke Deelen ja Ilse van Liempt. 2019. "Sport in liminal spaces: The meaning of sport activities for refugees living in a reception centre." *International Review for the Sociology of Sport* 54 (8): 938–956. <https://doi.org/10.1177/1012690218768200>
- Zechner, Minna. 2010. *Informaali hoiva sosiaalipoliittisessa kontekstissa*. Tampere: Tampere University Press.

YTT Pirjo Pöllänen on Itä-Suomen yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksen tutkija, jonka tutkimus keskittyy tarkastelemaan maaseutua ja maahanmuuttoa hyvinvointivaltion viitekehyksessä.

YTT Tiina Sotkasiira on yhteiskuntapolitiikan apulaisprofessori Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksella.